



Horyzonty Polityki
2019, Vol. 10, N° 33



Edytorial

Koncepcja władzy politycznej w refleksji średniowiecznej i renesansowej

Wraz z uformowaniem się w Europie idei *Christianitas* refleksja dotycząca relacji między naturą człowieka i władzą polityczną uzyskała inny niż dotychczas wymiar. Zachowując, przynajmniej po części, ustalenia, do których doszła myśl helleńska, chrześcijaństwo wprowadziło do namysłu polityczno-prawnego nową kategorię. Było nią boskie prawo objawione – *lex divina*. Objawienie ma przede wszystkim wymiar eschatologiczny i jednostkowy – wskazuje człowiekowi drogę do zbawienia. Zarazem jednak kwestia ta jest nieobojętna politycznie. O ile jeszcze w filozofii Świętego Augustyna z Hippony zagadnienie chrześcijańskiego wymiaru polityki i władzy politycznej zdaje się nie odgrywać głównej roli, o tyle w nowej sytuacji *Christianitas* problem ten nabiera innego znaczenia. Czy władca chrześcijański nie powinien mieć na względzie również szczęśliwości wiecznej swoich poddanych? A jeśli tak, to jak winna wyglądać relacja między prawem ludzkim (*lex humana*), zorientowanym na szczęśliwość doczesną, na doczesny ład i pokój, a objawionym prawem boskim? Czy prawo boskie powinno w jakikolwiek sposób dotyczyć również problematyki i rozstrzygnięć doczesnych?

W konsekwencji średniowiecze stało się epoką, w której jednym z fundamentalnych zagadnień refleksji polityczno-prawnej była kwestia relacji między władzą duchową i świecką. Odwoływano się tu do nowotestamentowego opisu rozmowy Jezusa z apostołami i kwestii dwóch mieczy, z których jeden reprezentował władzę duchową, drugi zaś władzę świecką. Możliwość zrozumienia poszczególnych stanowisk w owej dyskusji wymaga uwzględnienia szerokiego

kontekstu średniowiecznej refleksji teologiczno-antropologicznej i polityczno-prawnej. Źródła tych ostatnich zakorzenione są mocno w rzymskim rozróżnieniu między *potestas* i *auctoritas*. W tym kontekście *potestas* przysługuje władzy świeckiej, zaś *auctoritas* – duchowej.

Dodatkowym aspektem, który nakładał się jeszcze niejako na wątek relacji między władzą duchową i świecką, był, odziedziczony również po antyku, problem form ustrojowych i ich hierarchizacji ze względu na stopień realizacji korzyści wspólnej (*to koine symphe-ron, utilitas communis*) i dobra wspólnego (*to koinon agathon, bonum commune*). W tym kontekście wskazywano często na rolę władzy duchowej jako na czynnik gwarantujący realizację dobra wspólnego, czuwający nad tym, by władza świecka nie zdegenerowała się i nie przyjęła formy tyranii.

Późne średniowiecze niesie ze sobą dyskusję dotyczącą samej struktury władzy duchowej. Czy jej najważniejszym czynnikiem winno być papieństwo, czy sobór? Kwitnie w tym czasie również poważny spór teologiczny, mający konsekwencje antropologiczne i polityczne – konflikt między intelektualizmem i woluntaryzmem. Wszystkie te zagadnienia przygotowują grunt pod nowe idee. Z jednej strony będą źródłem dla projektów odrzucających całkowicie koncepcję absolutnego dobra, jako nie tylko nierelevantną, ale wręcz szkodliwą dla realizacji celów politycznych, wśród których najistotniejszym jest zachowanie państwa. Najważniejszym myślicielem tego nurtu będzie Niccolo Machiavelli. Z drugiej strony, stworzą podwaliny pod wielki ruch reformy w Kościele, który zainicjuje w roku 1517 niemiecki mnich augustiański Marcin Luter.

Przeprowadzenie takiej właśnie analizy, obejmującej zarówno fundamenty komplementarnej dychotomii *potestas* i *auctoritas*, przykładowe chrześcijańskie ujęcie tego zagadnienia, a wreszcie stanowisko wobec zagadnienia władzy politycznej, które zajął ojciec reformacji, stanowi cel niniejszego tomu „Horyzontów Polityki”.

Wit Pasierbek
Piotr Świercz
redaktorzy tematyczni numeru